पञ्चशिखः स्मृतः। पुरुषावस्थमव्यक्तं परमार्थं न्यवेदयत्। इष्टसत्रेण सम्पृष्टो भूयश्च तपसासुरिः। क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्व्यक्तिं बुबुधे देवदर्शनः। यत्तदेकाक्षरं ब्रह्म नानारूपं प्रदृश्यते। आसुरिर्मण्डले तस्मिन् प्रतिपेदे तदव्ययम्। तस्य पञ्चशिखः शिष्यो मनुष्यो वयसा भृतः। ब्राह्मणी कपिला नाम काचिदासीत् कुटुम्बिनी। तस्याः पुत्रत्वमागम्य स्त्रियाः स पिबति स्तनौ। ततः स कापिलेयत्वं लेभे बुद्धिञ्च नैष्ठिकीम्। एतन्मे भगवानाह कापिलेयस्य सम्भवम्। तस्य तत्कापिलेयत्वं सर्वविद्यमनुत्तमम्"।

पञ्चशीर्ष पु० पञ्च शीर्षाण्यस्य। सर्पभेदे। [दृश्यम्।

पञ्चशुक्ल पु० पञ्चसु कृष्णः। कीटभेदे सुश्रुतः कीटशब्दे

पञ्चशूरण पु० पञ्च शूरणा यत्र। "अत्यम्लकाण्डीरमालाकन्दद्विशूरणैः। कृप्तो भवति योगोऽयं पञ्चशूरणसंज्ञकः" राज० उक्ते मिलिते अत्यम्लादौ।

पञ्चशैरीषक न० पञ्चगुणितं शैरीषकम् शा०त०। शिरीषवृक्षस्य पुष्पमूलफलपत्रवल्कलेषु राजनि०।

पञ्चशैल पु० मेरोर्दक्षिणस्थे पर्वतभेदे "पञ्चशैलोऽथ कैलासो हिमवांश्चाचलोत्तमः। इत्येते दक्षिणे पार्श्वे मेरोः प्रोक्ता महाचलाः" मार्कण्डपु० ५५अ०।

पञ्चष त्रि० ब० पञ्च वा षट् वा वार्थे ब०स० ड सञ्जा०। पञ्च वा षट् वा परिमाणं येषां तेषु पदार्थेषु।

पञ्चसिद्धान्ती स्त्री समा० द्वि०। ब्रह्मसूर्य्यसोमाद्युक्तेषु पञ्चसु ज्योतिषसिद्धान्तेषु।

पञ्चसिद्धौषधिक पु० पञ्च सिद्धौषधयो यत्र कप्। "तैलकन्दं सुधाकन्दक्रोडकन्दरुदन्तिकाः। सर्पनेत्रयुताः पञ्चसिद्धौषधिकसंज्ञकः" राजनि० उक्ते तैलकन्दादिसिद्धौषधिपञ्चकयोगभेदे।

पञ्चसुगन्धिक "कर्पूरकक्कोललवङ्गपुष्पगुवाकजातीफलपञ्चकेन। समांशभागेन च योजितेन मनोहरं पञ्चसुगन्धिकं स्यात्" इत्युक्तेषु मिलितसुगन्धिकर्पूरादिद्रव्येषु राजनि०।

पञ्चसूना स्त्री पञ्च सूनाः प्राणिवधस्थानानि। "पञ्च सूना गृहस्थस्य चूल्ली पेषण्युपस्करः। कण्डनी चोदकुम्भश्च बध्यते यास्तु वाहयन्" मनुनोक्तेषु पञ्चसु कीटवधस्थाने।

पञ्चस्रोतस् त० पञ्च स्रोतांसि यत्र। तीर्थभेदे भा०शा० २१८ अ० दृश्यम्। २योगभेदे पञ्चशिखशब्दे दृश्यम्।

पञ्चस्वरा स्त्री पञ्च स्वराः प्रतिपाद्यतया यत्र। प्रजापतिदास दैवज्ञव्रते ज्योतिषग्रन्थभेदे।

पञ्चस्वरोदय पु० ज्योतिषग्रन्थभेदे गरुडपु० मूलं दृश्यम्।

पञ्चहारक न० हेमचन्द्रोक्ते हारभेदे।

पञ्चहोत्र पु० वैवस्वतमनोः पुत्रभेदे हरिवं० ७अ०।

पञ्चह्रद पु० पञ्च ह्रदा—अत्र। तीर्थभेदे स्कन्दपु०।

पञ्चांश पु० वृत्तौ सङ्ख्यावचनस्य पूरणार्थत्वस्वीकारेण पञ्चशब्दः पञ्चमार्थे कर्म०। त्रिंशदंशात्मकराशेः पञ्चमेऽंशे तदंशपानयनरीतिः नीलकण्ठताजके उक्ता यथा "ओजर्क्षे पञ्चमांशेशा कुजार्कीज्यज्ञभार्गवाः। समभे व्यत्ययाद् ज्ञेयाः"

पञ्चाक्षर त्रि० पञ्च अक्षराणि यत्र। १मन्त्रभेदे २प्रतिष्ठाख्य छन्दोभेदे च। "गुरु पञ्चाक्षरेण" यजु०९।३२ "पञ्चाक्षरेण छन्दसा" वेददी०। ३पणवे च पञ्चवर्णशब्दे दृश्यम्।

पञ्चाग्नि पु० संज्ञात्वात् कर्म०। १अन्वाहार्य्यपचनगार्हपत्याहवनीयसभ्यावसथ्यात्मकेषु पञ्चस्वग्निषु" "पवनः पावनस्त्रेता यस्य पञ्चाग्नयो गृहे" इति हारीतः तत्र पवनः आवसथ्योऽग्निः पावनः सभ्योऽग्निः" कुल्लू०। ते यस्य ब०। २तदग्निभिर्विहिततत्तत्कार्यकारके च। "कर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठाः पञ्चाग्निब्रह्मचारिणः" याज्ञ० व्याख्यायां सभ्यावसथ्यौ त्रेता अग्नयश्च यस्य सन्ति स पञ्चाग्निः पञ्चाग्निविद्याध्यायी वा" मिता० छान्दो०उ० उक्तेषु च स्वर्गपर्जन्यपृथिवीपुरुषयोषात्मकेषु अग्निवदाहृत्याधारेषु ३पदार्थेषु "पञ्चाग्नयो ये च त्रिणाचिकेताः" श्रुतिः चतुर्दिक्षु च ऊर्द्ध्वे च स्थितेषु पञ्चसु ४तेजस्विषु।

पञ्चाङ्ग पुंस्त्री० पञ्चाङ्गानि यस्य। १कमठे शब्दमाला। पञ्चभद्राख्ये २अश्वभेदे शब्दमा० "बाहुभ्यां चैव जानुभ्यां शिरसा वक्षसा दृशा"। पञ्चाङ्गोऽयं प्रणामः स्यात्" इति तन्त्रसारोक्ते ३प्रणामभेदे "त्वक्पत्रकुसुमं मूलं फलमेकस्य शाखिनः। एकत्र मिलितं चैतत् पञ्चाङ्गमिति संज्ञितम्" राजनि० उक्तेषु ४एकवृक्षत्वगादिषु पञ्चसु "जपहोमौ तर्पणञ्चाभिषेको विप्रभोजनम्। पञ्चाङ्गोपासनं लोके पुरश्चरणमिष्यते" तन्त्रसारोक्ते ५महापुरश्चरणे न०। "तिथिर्वारश्च नक्षत्रं योगः करणमेव च। पञ्चाङ्गमेतदुद्दिष्टम्" ज्यो०उक्तेषु ६तिथ्यादिषु। "आगमो दीर्घकालश्च निश्छिद्रोऽन्यरवोज्झितः। प्रत्यर्थिसन्निधानञ्च पञ्चाङ्गो भोग इष्यते" कात्या० उक्ते आगमादिपञ्चकयुक्ते ७भोगे च।

पञ्चाङ्गगुप्त पुंस्त्री पञ्चाङ्गानि गुप्तान्यस्य। गच्छपे त्रिका०। करपादचतुष्कशिरोरूपावयवपञ्चकस्य स्वेच्छया गोपनात् तस्य तथात्वम्। स्त्रियां जातित्वात् ङीष्।